

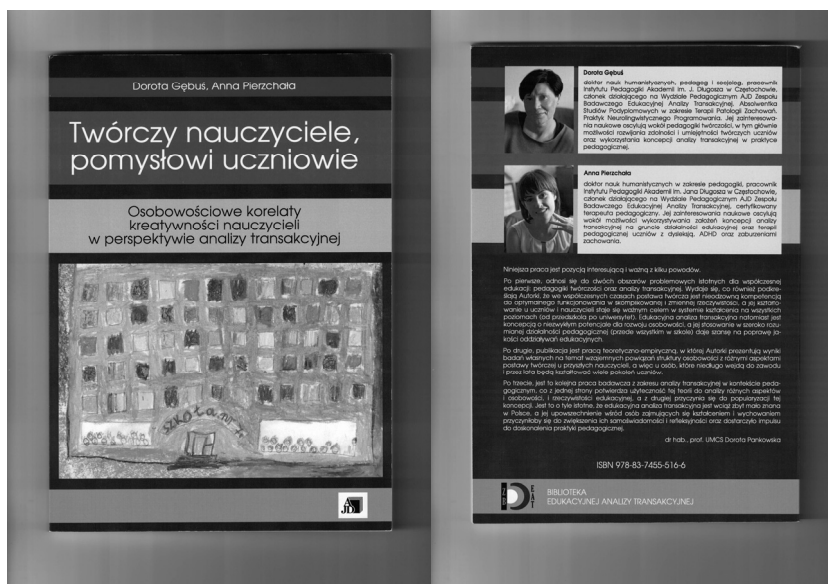
RECENZJI

RECENZJA

Dorota Gębuś, Anna Pierzchała

Twórczy nauczyciele, pomysłowi uczniowie. Osobowościowe korelaty kreatywności nauczycieli w perspektywie analizy transakcyjnej

(Częstochowa 2016 Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego Akademii im.
Jana Długosza w Częstochowie ss.208. ISBN 978-83-7455-516-6)

Sytuacja edukacyjna w polskich szkołach, pomimo wprowadzanych kolejnych reform – dodajmy: co najwyżej natury kształceniowej, nie wychowawczej – ciągle nie zadawała ani teoretyków, ani praktyków. Zmiany w programach nauczania, choć zapewne potrzebne ze względu na konieczność aktualizacji rozszerzającej się wiedzy w wielu dziedzinach nauki i zmieniające się warunki społeczne, nie gwarantują jednak uformowania jednostek twórczych. D. Klus-Stańska określa polską szkołę jako „transmisywną”, w której nauczyciel transmisywny bardziej chce sprawdzić, co uczeń wie, niż odkryć, co go ciekawi (*Po co nam wiedza potoczna w szkole?* [w:] *Pedagogika w pokoju nauczycielskim*, red. K. Kruszewski, 2000).

W. Dobrołowicz w *Psychodydaktyce kreatywności* (1995, s. 64) pisze: «jeśli nawet ograniczymy się do pedagogów wyznających optymizm zawodowy i przekonanych o potrzebie poważnego traktowania zadań (kreatywnych), to i tak nie będzie to równoznaczne z aktywnością w ich

realizacji. Wynika to m.in. stąd, że większość pedagogów jest przekonana, iż realizacja celów kształcenia kreatywnego jest czymś wtórnym i pochodnym w stosunku do celów i zadań typu odtwórczego; najpierw uczeń powinien przyswoić sobie podstawowe wiadomości i umiejętności nagromadzone przez społeczeństwo, a dopiero później będzie mógł je twórczo wzbogacać. Jest to z kolei wynikiem zakorzenionego przekonania o tym, że w rozwoju ontogenetycznym człowiek przechodzi najpierw długi okres recepcyjny, po którym niektórzy mogą wkroczyć w okres kreatywny».

A twórczość wydaje się być dzisiaj priorytetem. Jak bowiem kształtować społeczeństwo otwarte, obywatelskie, «oparte na wiedzy», jeśli jednostki nie będą kreatywne? Jak wypracować «demokrację uczestniczącą» (określenie E. Fromma), jeśli jednostka aktywnie i twórcze nie będzie uczestniczyć w życiu społecznym i w kulturze?

Troska o twórczy i podmiotowy rozwój ucznia, a i nauczyciela – inicjatora sytuacji edukacyjnej, jest zatem wielce uzasadniona. Wyrazem tych dążeń są m.in. koncepcje pedagogiki twórczości, inkontrologii pedagogicznej czy edukacji skoncentrowanej na osobie. Teoretycy i praktycy edukacji upowszechniają – na łamach pism naukowych i publikacji zwartych – swoje propozycje.

Informacje formalne

Jedną z najnowszych publikacji jest książka autorstwa Doroty Gębuś i Anny Pierzchały: *Twórczy nauczyciele, pomysłowi uczniowie*, o podtytule: *Osobowościowe korelaty kreatywności nauczycieli w perspektywie analizy transakcyjnej* wydana nakładem Wydawnictwa im. Stanisława Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie (2016).

Pozycja książkowa (ss. 208) składa się z trzech części kolejno zatytułowanych: *Założenia teoretyczne* (część 1, s. 15-78), *Założenia metodologiczne badań* (część 2, s. 79-86), *Analiza wyników badań* (część 3, s. 87-184).

Część pierwsza książki poświęcona jest założeniom pedagogiki twórczości, wybranym komponentom postawy twórczej, zasadom nauczania twórczości oraz analizie transakcyjnej: założeniom, czterem działom, w obrębie których analizuje się funkcjonowanie jednostek i grup, a także możliwościom wykorzystania analizy transakcyjnej w obszarze edukacji.

Część drugą obejmuje problematyka badań oraz charakterystyka procesu badawczego. Na uwagę zasługują problemy badawcze, które w swej treści splatają wątki wybranych komponentów postawy twórczej,

podejścia do problemów i struktury osobowości oraz problemy ujmujące charakterystykę stanu rzeczywistego działań twórczych w obszarze edukacji uwzględniające osobę adepta zawodu nauczycielskiego.

W części trzeciej Autorki przedstawiły wyniki swoich badań, celnie je komentując. Część trzecią kończą: *Wnioski dla praktyki edukacyjnej*.

Pozycję książkową dopełniają: *Spis treści, Załączniki, Bibliografia, Spis tabel, Spis rysunków, Spis wykresów* oraz *Indeks rzeczowy*.

Prezentowana książka ma charakter teoretyczno-empiryczny. Książka jest wewnątrznie skonstruowana poprawnie. Kolejne części są powiązane z sąsiadującymi z nimi, a ich usytuowanie jest logiczne i sensownie uzasadnione. Bibliografia jest liczna, bogata (zawiera pozycje zwarte, redagowane, artykuły naukowe, polskie i zagraniczne).

Uwagi merytoryczne

Analiza transakcyjna jest niewątpliwie znaną i wielokrotnie opisywaną koncepcją, również w kontekście edukacyjnym, co może świadczyć zarówno o «pojemności» i «elastyczności» samej teorii, jak i o jej potencjale empirycznym i praktycznym. Twórcy i kontynuatorzy analizy transakcyjnej w charakterystyczny dla siebie sposób ujmują strukturę osobowości, akcentując uczestnictwo poszczególnych postaw osobowych w przestrzeni społecznej. Tym razem analiza transakcyjna doczekała się weryfikacji w kontekście komponentów postawy twórczej i podejścia do problemów.

Z punktu widzenia praktyki edukacyjnej niewątpliwie interesującym i cennym poznawczo jest wątek analizy komunikacji. Wszak rozwój podmiotowości, budowania poczucia sprawstwa i indywidualności ucznia jest celem wszelkich oddziaływań pedagogicznych. Tenże zaś nie może być realizowany przez wychowawcę, nauczyciela bez umiejętnego formowania odpowiednich relacji społecznych i uwzględniania „ukrytego scenariusza życia człowieka”.

Formowanie podmiotowości i wydobywanie potencjału twórczego ucznia wydaje się być możliwe (nawet w warunkach szkolnych), a i skuteczne, jeśli weźmie się pod uwagę cele szczegółowe edukacyjnej analizy transakcyjnej (s. 54): stworzenie nowych perspektyw dla efektywnego uczenia się i kształcenia; odświeżenie spojrzenia na metody aktywizujące uczniów, w tym nauczanie przez doświadczenie, edukację skoncentrowaną na uczniu, uczenie się, którego kierunek wyznacza uczeń; ćwiczenie radzenia sobie w sytuacjach problemowych, rozwój teorii edukacji bez poczucia winy i obciążeń psychicznych (*blame-free theory*).

Konkluzje

Pozycja książkowa autorstwa Doroty Gębuś i Anny Pierzchały: *Twórczy nauczyciele, pomysłowi uczniowie. Osobowościowe korelaty kreatywności nauczycieli w perspektywie analizy transakcyjnej*:

- jest czytelna i jasna w przekazie;
- odpowiedni poziom rzetelności przeprowadzonych badań, celne wnioski przekonują do próbowania i doświadczania analizy transakcyjnej w toku własnych oddziaływań pedagogicznych, a tym samym do doskonalenia własnego warsztatu/rzemiosła nauczycielskiego;
- poczynione badania prowokują do projektowania kolejnych, np. wśród praktykujących nauczycieli.

Wśród odbiorców publikacji należy upatrywać:

- nauczycieli z wieloletnim doświadczeniem zawodowym,
- adeptów studiów pedagogicznych,
- studentów przygotowujących się do czynnej pracy zawodowej, nauczycielskiej,
- inicjatorów, instruktorów, moderatorów zajęć twórczych dla dzieci i młodzieży i wszystkich zainteresowanych:
- analizą transakcyjną i edukacyjnymi jej aspektami,
- samouctwem, podnoszeniem kwalifikacji i kompetencji nauczycielskich.

Wniosek

Choć – jak same Autorki podkreślają: «(...) edukacyjna analiza transakcyjna może być i jest z sukcesami wykorzystywana w szkołach (na wszystkich etapach kształcenia), w przedszkolach, uniwersytetach oraz wszelkiego rodzaju instytucjach szkoleniowych» (s. 53) – to przybliżenie problematyki analizy transakcyjnej w kontekście wybranych elementów postawy twórczej, opis i analiza «dobrego nauczyciela» są ważne, cenne i inspirujące z perspektywy trudności praktycznych na jakie napotykają w swojej codziennej działalności pedagogicznej odpowiedzialni za kształt tej działalności nauczyciele, wychowawcy, pedagodzy.

W związku z powyższym rekomenduję książkę do bliższego zapoznania się z jej całą zawartością treściową lub z wybranymi jej fragmentami dla wzbogacenia czy też ugruntowania własnej wiedzy teoretycznej lub podejmowanych działań praktycznych.

Małgorzata Franc